

ZRNKO PÍSKU¹

Jean-Pierre Vernant

Pane rektore,
dámy a pánové,

přijmout doktorský diplom, který mi dnes Masarykova univerzita předává, je pro mne samozřejmě velkou ctí stejně jako přijetí podobných významenání, kterých se mi dostalo ve Spojených státech a v Anglii. Avšak diplom přijatý od Vás nabývá v mých očích zvláštní hodnotu. Činí mě šťastným, jako by byl oceněním a opodstatněním celé jedné části mého života. Při podobných příležitostech bývá zvykem, aby příjemce krátce promluvil. S ohledem na zvláštní radost, již ve mně tato pocta vzbuzuje, se těch několik slov, která řeknu, ponese v poněkud osobnějším, intimnějším duchu, nežli by se snad v takové situaci slušelo.

Proč ve mně tento diplom vyvolává tak příjemnou odezvu, jako by odpovídal na mé očekávání? Je to tím, že jako Francouz, nadto velmi starý, si v srdci uchovávám vzpomínku na třicátá léta, dobu mého mládí a mých studií, kdy jsem s hrůzou a zahanben sledoval drama Vaší země a zbabělost, s níž na ně reagovala země má. Mnichovská dohoda, která Vás s požehnáním Angličanů a Francouzů nechala napospas Třetí říši, mne navždy poznamenala – zůstala mi ležet v žaludku. Patřil jsem mezi ty, kteří v opuštění vaší země spatřovali předeheru ke všem následujícím katastrofám. Od té chvíle jsem pociťoval vaše útrapy, jako by byly také mé vlastní.

Když německá vojska se vztyčenými nacistickými vlajkami pochodovala v roce 1940 v Paříži po Champs-Élysées, jako bych v překryvu znovu prožil obrazy vysílané kdysi ve filmovém zpravodajství, v nichž tatáž vojska vstupovala do Prahy mezi dvěma zástupy zdrcených přihlí-

---

¹ Řeč pronesená při příležitosti předání diplomu *doctor honoris causa* na Masarykově univerzitě v Brně 3. října 1998. Přeloženo podle: J.-P. Vernant, *Un grain de sable*, in: týž, *La traversée des frontières*, II, *Entre mythe et politique*, Paris 2004, str. 147–149. – Pozn. překl.

žejících. Válka, odboj, osvobození, stále se bojovalo o mou zemi, samozřejmě, ale byla zde i ta vaše, které jsme nepomohli, dokud byl ještě čas.

Jako mnoho protifašistických intelektuálů mé generace jsem byl po válce komunistou. Doufal jsem, představoval jsem si, že bude na východě Evropy, obzvláště v Československu, prosperovat demokratický dělnický stát. V mém rozchodu s Francouzskou komunistickou stranou sehrálo významnou roli to, co se stalo u vás, dramata, jimiž jste si prošli. Zůstala mi po tom ještě dlouho v ústech trpká pachout' zklamání a výčitek svědomí.

Se selháním pražského jara znovu dolehl těžký poklop hlouposti, fanatismu a policejních represí, aby udusil jakékoli svobodné myšlení. Jakmile se zdálo možné pomoci umlčovaným a perzekvovaným intelektuálům prolomit jejich izolaci a svou přítomností po jejich boku jim projevit naši plnou solidaritu, okamžitě jsem se té příležitosti chopil – snad s pocitem, že tím odčiním chyby, kterých jsem se vůči nim mohl dopustit. Spolu s Jacquesem Derridou jsme založili francouzskou Asociaci Jana Husa, jíž dodnes předsedám. Byl jsem prvním Francouzem, který se v dubnu či květnu 1981 vydal do Prahy, aby se účastnil seminářů, které se tam více méně potajmu konaly.

Bylo jaro a ubytovali mě v malém obstarožním hotelu ve Všehrdově ulici na Malé Straně, určeném pro sportovce navštěvující hlavní město. Přes den jsem chodil na procházky, večer mne vždy vyzvednul přítel, aby mne dovedl tam, kde mne očekávali. Praha byla zcela v rozpuku své krásy, plná slunce, květin, šerfků. Kontrast mezi prosvětlenou lehkostí prostředí a dusným klimatem policejního režimu byl působivý. Byly to jedny z chvil v mém životě, kdy jsem se cítil svobodný a šťastný. Netuším, zda jsem ve svých promluvách přinášel posluchačům to, co měli právo očekávat. Zato vím, co mi dávali oni a co na mě ve styku s nimi působilo s nepopiratelnou jasností. Skutečná odvaha je, když ve svém nitru člověk nepodlehne, nepodřídí se, nevzdá se. Když je tím zrnkem písku, které se nepodaří rozdrtit ani těm nejtěžším strojům, jež semelou vše, co jim stojí v cestě.

Ještě několikrát jsem se do Prahy za podobných okolností vrátil. A dnes, kdy jsou okolnosti našťěstí jiné, si jasněji všímám, odkud se braly ony pocity klidu a radosti, které jsem vnímal, když mé zdejší pobyty obnášely jistou dávku nebezpečí.

Víc jak půl století jsem zkoumal staré Řecko: jeho náboženství, literaturu, instituce, umění, vědu, filosofii. Abych je lépe pochopil, pokusil jsem se stát Řekem ve svém nitru, ve svém myšlení i ve svém způsobu vnímání. Jaké ponaučení jsem si z toho odnesl? Nejprve požadavek na-

prosté svobody ducha: žádný zákaz, žádné dogma v žádné oblasti nesmí být překážkou kritickému zkoumání, bádání bez apriorních předsudků. Dále to, že lidský charakter člověka je spojen s jeho statusem občana, s jeho aktivní účastí ve společenství rovných, v němž nikdo nemůže svou mocí dominovat nad druhým. Konečně to, že tento svět je krásný, tento svět, jehož jsme součástí, svět, který nás nekonečně překračuje a přesahuje, který nás může zničit, ale od něhož musíme jakožto dar s vděkem přijmout všechny příležitosti objevovat, co se v něm skrývá zázračného, jeho světlá místa vedle jeho stínů a jeho nocí.

Zde v Brně mám sen, nepochybně iluzorní, že se má odborná bádání o starověku a můj vášnivý podíl na současných bojích scházejí a splývají v jedno, protože spočívají na téže důvěře v jisté hodnoty.

Přeložil Jacques Joseph